Eörsi-bemutató a Gyulai Várszínházban

Magándráma – ötvenhat árnyékában

Egyetlen cáfolhatatlan igazság van *Eörsi István* drámájának, a *Jolán és a férfiaknak* gyulai előadásán, hogy ugyanis *Margittai Ági* az abszolút főszerepben — abszolút kiváló. Itt van megint egy a rengeteg szabálytalan nőfigura közül, amely annyira a testére szabott, hogy csak bele kell ugrania (a szó szoros értelmében beugrott), és ragyogó játékkedvvel megoldania. Ahogy ezt már tőle megszoktuk.

Pedig az Eörsi-darab előadása — ahogy mondani szokás — pechben utazott.

Először is megbetegedett az eredeti főszereplőnő, ennek nyomán visszamondta munkáját az eredeti rendező, s majd mind a szereplők. Történt pedig mindez röviddel a bemutató előtt, tehát a mostani gárdának minimális ideje volt a próbára, s épp a szerző sem volt jelen. Mint írtuk, beugró volt maga Margittai is.

Másodszor: az új rendező *Ács János*, érezhető jóakarattal, de nem elég figyelmesen (vagy nem elég történelmi tudással) olvasta el a darabot, amely portrédráma ugyan, de *nem a főhősnő* portréjáé, hanem Iváné, Jolán első férjéé és élete nagy szerelméé: s ennek abból kellene kiderülnie, hogy mindaz amit a hősnő tett, azt a nagy (és az ötvenhat utáni halálos perek jóvoltából élesen elvágott) szerelem szempontjából, tehát a felakasztott Iván szempontjából tekintendő. Arról, hogy egy asszony történetesen könnyűvérű, önmagában nem lehet drámát írni és rendezni. De ha valaki *azért* bonyolít le kalandot kaland után, *mert* minden újabb ügyben azt a régi egyetlenegyet reméli felfedezni (vagy reméli elfeledni), az — a darabban bőven folyó sör és rövidital analógiájára — már egyfajta narkománia, amelynek személyes-társadalmi hátterét bizony érdemes felboncolni. Ezt tette Eörsi a darabban, és ez nem „jött át" maradéktalanul a gyulai rivaldán.

További pech az előadás szempontjából, hogy e pillanatban olyan kritikus ír róla, aki ismerte a modelleket, mert az íróval egy időben és egy közegben volt fiatal, azokban „a régi szép" ötvenes és hatvanas években — amelyekről a hetvenesek közepén írt darab szól. Ennélfogva e sorok írója egyrészt tagadhatatlanul elfogult az ügy javára (ami azt is jelenti, hogy Jolán javára), másrészt az ifjabb rendező és közreműködő gárdánál élményszerűbben tudja, mit jelentett akkor — akár értelmiségi közegben is — egy üveg sörre való pénz, milyen röviditalt ittak és miért, s mi volt az árfolyama egy kölcsön-kéglinek, netán fűthetetlen sufninak. Mindez az akkori, ötvenhatban érlelődött, annak árnyékában felnövő ifjúság életének eszenciális része volt.

Ami kétségkívül objektíve is megnehezíti a rendező dolgát, hogy ötvenhat újraértékelésének idején a darab kevéssé szerencsés „köztes" állapotban van: már nem jelen és még nem történelem. Az ilyen művek megoldása a legnehezebb, nem egyértelműen társadalmi és nem is lehet még históriai megközelítésű. Erre Acs János szerencsésen ráérez, de csak néhol.

Szacsvay László és Margittai Ági
MTI Fotó: Ilovszky Béla

Így aztán a rendező — rohammunkában és tisztességgel — színpadra visz egy darabot, s a hősök magántragédiájának hátterében felsejlik az országos tragédia, ami az ő sorsukat motiválta. Holott éppen fordítva: a történelem (s az azt hordozó figura) a darab főszereplője, *s az összes többi sors csupán ennek függvénye.*

Erről a megfordított helyzetről azonban a rendező nem tehet. Még kevésbé a művészek, akiknek sorában — a már említett főszereplőnőn kívül is — felsejlik egy-egy karakteres alakítás lehetősége: mindenekelőtt az Ivánt játszó *Máté Gáboré*, mindjárt mellette *Vallai Péteré*, aztán *Mertz Tiboré*, *Katona Jánosé*, *Hollósi Frigyesé*. A fiatal *Horesnyi Balázs* egyszerű díszlete „jól játszik".

Tekintsük a mostani gyulai előadást úgy, mint a majdani budapesti játékszíni produkció előjátékát, ahol majd szerző és rendező, történelem és magánsorsok, a históriává válni kezdő légkör és hangvétel szerencsésen találkozik, és — beugrások kényszere nélkül — maradéktalan előadás születik.

Hisz ennek lehetősége már most is felvillant, és a közönség már erre a villanásra is jól reagált.

Lukácsy András